

До разової спеціалізованої вченої ради,
Одеського державного університету внутрішніх справ

ВІДГУК

опонента - доктора юридичних наук, професора Юзікової Наталії Семенівни
на дисертацію **Козака В'ячеслава Ярославовича** на тему
«Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання,
виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або
їх аналогів» подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право

Вивчення змісту дисертації та наукових публікацій за темою дисертації
В.Я. Козака, дає підстави стверджувати про актуальність виконаного
дослідження, достатній правовий аналіз з питань теми, обґрунтованість
наукових положень, висновків і рекомендацій щодо розв'язання комплексної
науково-прикладної проблеми запобігання організації або утриманню місць
для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів,
психотропних речовин або їх аналогів.

У дисертації на достатньому науковому рівні проаналізовані теоретичні
питання криміналізації діянь щодо організації або утримання місць для
незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів,
психотропних речовин або їх аналогів та формування національного підходу
щодо удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики
розроблення сукупності заходів та засобів запобігання цим діям в Україні.

Актуальність і доцільність теми дослідження. Організація або
утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення
наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, кримінальна
відповідальність за яке передбачена ст. 317 КК України, є одним із
найнебезпечніших кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу
наркотиків і займає провідні позиції в структурі злочинності цього виду. Проте
слід враховувати, що сучасна офіційна статистика не повністю відображає
реальний стан справ у цій сфері, оскільки цей вид злочинної діяльності

характеризується високим рівнем латентності, а виявлення таких правопорушень багато в чому залежить від активності та професійності правоохоронних органів. Необхідність виявлення наркопритонів, своєю чергою, зумовлює потребу розробки ефективних заходів протидії та запобігання їх організації або утриманню.

Враховуючи всі ці фактори, дослідження теми «Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» в сучасних складних умовах стає не лише теоретично важливим, але й має практичне значення для розробки дієвих механізмів запобігання незаконному наркообігу.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Отримані, обґрунтовані та презентовані в дисертації наукові положення, висновки і практичні рекомендації є логічними і послідовними. Обґрунтованість представлених наукових положень базується на аналізі вітчизняних нормативно-правових документів, міжнародних норм, офіційних статистичних даних уповноважених державних органів влади, зарубіжної правозастосовної практики.

Тема дисертаційної роботи є актуальною та практично значущою, що, зокрема, підтверджується зв'язком з науковими програмами, планами, темами, а саме дисертацію виконано відповідно до Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454).

Також робота пов'язана з науково-дослідною темою Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер №0116U006773), та планом науково-дослідницької роботи кафедри кримінально-правових дисциплін за темою «Забезпечення кримінально-правової діяльності суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням в інтересах кримінального

судочинства». Тему дисертації затверджено Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ від 26 вересня 2023 р. (прот. № 2).

Зміст дисертаційного дослідження та опубліковані наукові праці дають підстави стверджувати, що мета та завдання дослідження вирішені в повному обсязі та корелюються із науковими результатами і висновками. Об'єктом дослідження стали суспільні відносини, що виникають унаслідок функціонування системи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Предметом дослідження визначено запобіганням організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Головний здобуток В.Я. Козака полягає у здійсненні комплексної кримінологічної характеристики організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, уточнення факторів і загальних тенденцій цього кримінального правопорушення, а також розробка на цій основі науково обґрунтованих практичних рекомендацій для вдосконалення чинного кримінального законодавства України та створення комплексу заходів і засобів протидії даному виду кримінальних правопорушень.

На досягнення мети дисертаційної роботи автором було визначено та послідовно виконано завдання, які логічно сформульовані та відповідають меті дослідження.

Сформульовані у дисертаційній роботі наукові положення, висновки та рекомендації базуються на теоретико-методологічних засадах кримінологічної науки, узагальненні існуючих ідей та поглядів сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців, використанні комплексу загальнонаукових і спеціальних методів. Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації є теоретично та практично обґрунтованими. Це підтверджується достатньою кількістю (269 джерел) опрацьованих В.Я. Козаком наукових праць зарубіжних та вітчизняних

дослідників з різних галузей. У цілому наукові результати, отримані в дисертації, є достовірними, науково обґрунтованими та аргументованими. Вони базуються на детальному аналізі теоретичних досліджень та практичних напрацювань у сфері запобігання і протидії незаконному наркообігу.

Наукове значення дисертації, достовірність і новизна наукових положень підтверджуються теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження, апробацією результатів під час проведення науково- комунікативних заходів.

До найбільш вагомих результатів, що відображають наукову новизну дослідження, належать наступні положення: *зверху*: систематизовано чотири основні підходи до кримінально-правової заборони організації та утримання наркопритонів на основі аналізу законодавства низки країн (Центральної Азії, Південного Кавказу та Європи), що дозволило виявити різні законодавчі моделі; обґрунтовано наявність порушень принципів кримінального права (пропорційності, співрозмірності, справедливості) при призначенні покарання за ст. 317 КК України, що стало підґрунтям для рекомендації змін до національного законодавства щодо санкцій; надано кримінологічну характеристику організації або утримання наркопритонів як об'єкта аналізу в умовах воєнного стану, виявлено негативні зміни їх кількісно-якісних показників, підвищення суспільної небезпеки та зміну детермінант; розкрито зміст елементів кримінологічної характеристики організації або утримання наркопритонів, що включає детальний аналіз їх ознак та особливостей, а також запропоновано шляхи удосконалення національної практики кримінологічного аналізу; визначено типові кримінологічні ознаки особи організатора та співучасників організації або утримання наркопритонів на основі емпіричних даних; запропоновано авторську типову цільову програму протидії організації або утриманню наркопритонів, що є новим практичним інструментом для боротьби з цим видом злочинності; аргументовано необхідність запровадження якісно нової законодавчої моделі кримінальної заборони організації або утримання наркопритонів шляхом передбачення альтернативних, не пов'язаних з позбавленням волі, видів покарань.

Низку положень дисертантом було удосконалено, зокрема: поняття наркопритону, визначаючи його як приміщення з територіальною, цільовою, функціональною та часовою ознаками, пристосоване для неодноразового протиправного споживання наркотиків. Також представлено науковий підхід до розуміння причин та умов вчинення злочину, передбаченого ст. 317 КК України, виокремлюючи медико-біологічні, соціальні, економічні, культурно-моральні, психологічні, правові та організаційно-управлінські чинники. На основі цього запропоновано систему заходів запобігання організації наркопритонів, що відповідає сучасному етапу розвитку кримінально-правової політики в Україні.

Завдяки проведеному В.Я. Козаком дослідження *набули подальшого розвитку*: наукове бачення імплементації зарубіжного досвіду запобігання організації наркопритонів шляхом законодавчих змін; визначення ролі міжнародно-правових стандартів в організаційно-правовій системі протидії та запобігання, а також перелік заходів віктимологічної профілактики. Крім того, представлено рекомендації щодо запровадження новітніх методів протидії та теоретичні положення щодо кримінально-правових заходів, які можуть застосовуватися до осіб, винних в організації або утриманні наркопритонів.

У дисертації В.Я. Козака містяться *напрямки подальших наукових розвідок*, постановка проблемних питань, котрі повинні бути згодом вирішені у теорії та практиці запобігання організації наркопритонів, що відповідає сучасним викликам і загрозам.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях. Теоретичні положення і практичні рекомендації, що сформульовані в дисертаційній роботі, достатньою мірою відображені у 8 наукових публікаціях, серед яких 4 статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 4 тези доповідей на всеукраїнських науково-практичних конференціях. Наведені праці мають значний внесок в розбудову кримінального права та кримінологічної науки.

Оцінка оформлення дисертації та академічної доброчесності автора.

Оформлення дисертації здійснено відповідно до чинних вимог Міністерства освіти і науки України. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовий і достатньою мірою розкритий. В дисертаційній роботі відсутні академічний плагіат, фальсифікації та фабрикації.

Практичне значення дисертаційної роботи. Окремі положення роботи В.Я. Козака доведено до рівня практичних пропозицій. Викладені вище положення, висновки і рекомендації мають відповідне практичне значення, що полягає у можливості бути використаними: у науково-дослідній сфері – для подальшого розроблення теоретико-прикладних проблем запобігання організації наркопритонів, що відповідає сучасним викликам і загрозам (акт впровадження від 10.02.2025 року); правозастосовній діяльності – для нормативно-правового забезпечення практики запобігання наркозлочинності; освітньому процесі – для викладання дисциплін кримінально-правового циклу (акт впровадження від 07.02.2025 року) та законотворчій діяльності – для нормативно-правового забезпечення практики запобігання наркозлочинності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи В.Я. Козака, слід зазначити деякі дискусійні положення та зауваження:

1) Узагальнення та систематизація у підрозділі 1. 4 «Міжнародно-правові стандарти та зарубіжний досвід протидії та запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» міжнародно-правових норм, що регламентують сферу протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх прекурсорів, слугували основою для виокремлення сучасної тенденція до запровадження міжнародною спільнотою більш жорстких, але при цьому дієвих заходів для протидії та подолання наркоманії: встановлено міжнародний контроль за легальним використанням наркотичних засобів, при цьому постійно підвищується рівень контролю за їх незаконним обігом (С.64-65). Ця теза заслуговує на увагу та констатує тенденцію до посилення міжнародного

контролю за наркотиками. Далі за текстом відсутня конкретика щодо переліку дієвості цих «більш жорстких» заходів, також не зазначено на основі яких критеріїв робиться висновок про «дієвість» цих заходів. *Тому, більш детальний перелік вказаних заходів та їх ефективності бажано представити під час публічного захисту.*

2) Характеристика зарубіжного досвіду у дослідженні (С. 66-72) переважно обмежується констатацією наявності окремих кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за організацію або утримання місць для незаконного обігу наркотиків, при цьому залишаються поза увагою конкретні механізми, стратегії та заходи, спрямовані на запобігання та протидію виникненню та функціонуванню таких місць у розглянутих юрисдикціях. Хоча у дисертації констатується пряма заборона нелегального наркообігу у досліджуваних країнах, при цьому не проводиться детальний аналіз ефективності застосування цих норм на практиці. Які результати досягнуто в цих країнах у боротьбі з наркопритонами? Чи існують статистичні дані або дослідження, що підтверджують ефективність обраних підходів? Крім того, дисертант зазначає безальтернативність санкцій у ст. 317 КК України, але не надається порівняльного аналізу видів та розмірів покарань у згаданих зарубіжних країнах. Чи є там альтернативні види покарань? Якою є судова практика застосування санкцій? Без такого порівняння складно обґрунтувати неефективність українського підходу лише на підставі безальтернативності.

3) Аналізуючи кількісно-якісні показники злочинності у сфері незаконного наркообігу дисертант слушно зазначає, що вони характеризуються високим рівнем латентності. Цьому значною мірою сприяє низка факторів. Так, на високий рівень латентності і зниження ефективності застосування заходів кримінально-правового характеру, зазначає автор, негативно впливають складнощі правозастосовної діяльності (С.90). При цьому, далі за текстом не конкретизується які саме складнощі у правозастосовній діяльності впливають на рівень латентності та як їх мінімізувати. *Під час публічного захисту було б*

доцільно детальніше розкрити ці складнощі та можливі шляхи їх усунення та мінімізації.

4. Аналіз заходів запобігання організації наркопритонів демонструє відсутність чіткої концептуальної структури рівнів спеціально-кримінологічного запобігання. У тексті спостерігається непослідовність у визначенні та розмежуванні рівнів запобігання, що ускладнює розуміння їх взаємодії та практичне застосування. Так, автор на початку підрозділу 3.2. «Спеціально-кримінологічні заходи запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» виокремлює загальнодержавний, регіональний та місцевий рівні (С. 142). А підсумовуючи, зазначає міжнародний, загальнодержавний, регіональний та місцевий рівні (С. 154). Включення міжнародного рівня до системи спеціально-кримінологічного запобігання без чіткого визначення його місця та функцій створює концептуальну неоднозначність та ускладнює практичну реалізацію заходів. Крім того, міжнародний рівень не є прямим суб'єктом національного кримінологічного запобігання у сфері незаконного наркообігу. Він впливає на національні системи через міжнародні договори, конвенції, рекомендації та співробітництво, але не здійснює безпосередні заходи запобігання на території конкретної держави. *Для обґрунтування включення міжнародного рівня, доцільно більш змістовно його охарактеризувати.*

5. Характеристика практики запобігання організації або утриманню місць для протиправного приготування та споживання наркоречовин в Україні демонструє недостатнє врахування специфіки воєнного стану та його впливу на криміногенну ситуацію. Незважаючи на визнання війни як ключового фактору, що ускладнює ситуацію, відсутні конкретні рекомендації щодо адаптації існуючих заходів до нових реалій, а також недостатньо враховано обмеження, з якими стикаються правоохоронні органи в умовах воєнного стану.

Незважаючи на висловлені зауваження та рекомендації, загальна позитивна оцінка рецензованого дослідження залишається незмінною.

Більшість зауважень стосуються дискусійних та суб'єктивних аспектів, які не зачіпають основних, фундаментальних положень дисертації Козака В'ячеслава Ярославовича, а скоріше служать додатковими порадами для подальшого розвитку дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Козака В'ячеслава Ярославовича на тему «Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» відповідає вимогам чинного Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів № 44 від 12.01.2022 р., а саме: є завершеною самостійною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати щодо запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, що розв'язують конкретну наукову проблему, а її автор – Козак В'ячеслав Ярославович – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

Професор кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара,
доктор юридичних наук, професор

Наталія ЮЗІКОВА

Проректор з наукової роботи
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

Олег МАРЕНКОВ

08.04.2025

